

Převrat v Přerově a období kolem 1914 až 1918

Přerov a jeho občané nehráli ve válečných dějinách pasivní roli. Naopak, se zařatými pěstmi odjížděli Přerované na frontu. Ale i ti, kteří zůstali doma, se zapojili do činnosti. Několik jedinců rozmnožilo antimilitaristický leták a opisy ruských manifestů a pokusili se je tajně rozšiřovat. Byli však udáni starostou obce Polovic Aloisem Křepelkou a Slavomír Kratochvíl byl po provedení náhlého soudu 24.12.1914 zastřelen. Vojtěch Fárek, Vladimír Stejskal a František Klabazňa odsouzeni k několikaletému žaláři. A František Radoušek, který chtěl v Moravské Ostravě zakročit ve prospěch odsouzených, odpykal osmiletým vězením.

To však ještě nabylo vše, co čekalo naše občany. V Moravské Ostravě byl odsouzen 8.12.1914 vojenským soudem krejčí Matějka, který byl pověšen. Následně byl Přerov zapsán do knihy c.k. úřadů jako město nebezpečných protirakouských rebelů. Následně velmi byla stíhána sokolská jednota v Přerově, neustálé kontroly a domovní prohlídky museli vytrpět Rudolf Malý, Ladislav Elmer, Josef Polame, Brožovi a jiní. Snoubenka cvičitele Štěpána Kleina byla zbavena učitelského místa. Hejtman Bleyleben se dožadoval, aby byl zproštěn služby stavitelský asistent městského úřadu František Klabazňa. Do velkých problémů se dostal prof. Jaromír Souček, když na budovu Občanské záložny dal vyvěsit místo praporu žlutočerný prapor ve slovanských barvách. Na zatčení několika lidí se podílel i vrchní oficiál okresního soudu Hugo Truppl. Nejaktivnější činnost proti přerovským občanům vyvíjel nadporučík Machatti, bývalý přednosta soudu v Novém Jičíně. Jeho snaha šla tak daleko, že do různých spolků posílal své placené agenty. Dokonce i vojáci v Přerově nedostávali dovolenou, aby je někdo neovlivnil.

Ale přesto v Přerově byla aktivita stále, a když byla v Praze utvořena Mafie, tak se ihned začaly provádět finanční sbírky na její podporu. První částka byla poukázána v roce 1916 Přemyslu Šámalovi V přerovském Obzoru, kde byla soustředěna podpora pro pražský časopis "Čas". Peníze byly odeslány Karlem Hauken jako palmáre dru Šámalovi.

Na počátku roku 1918 odvezl primář Karel Šantrůček asi dva tisíce korun dru Janu Erbenovi. V Praze se tehdy dr. Šantrůček setkal s p. Charlottou Masarykovou a nabídl jí, aby se odstěhovala do Přerova, ta to však odmítla.

V pondělí 14. října 1918 byla v českých zemích provedena jednodenní stávková. Toho dne promluvil v 10 hodin na Dolním náměstí v Přerově poslanec Jaroslav Marek, který hovořil o vytvoření samostatného státu. Den před převratem se do Přerova dostala výzva zahraničního ministra dra Beneše, abychom v klidu čekali na další události.

První zpráva o převratu v Praze v pondělí 28. října 1918 se dostala telefonicky do redakce "Přerovského Obzoru" z Prahy, odkud denně telefonoval nejnovější zprávy redaktor Hajšman. Zprávu převzal profesor Josef Staněk, a byla tohoto znění:

Praha 28 října. Dnes předsednictvo Národního výboru: Ant. Švehla, dr. Alois Rašín, Jiří Stříbrný, dr. František Soukup a dr. Vavro Šrobár převzalo do svých rukou veškerou moc.

Jen o několik minut později přijala na telegrafickém úřadě Přerov 1 na nádraží slečna Zdeňka Koblihová cirkulář, podaný v Praze Národním výborem v 18 hodin a 20 minut. Telegram obsahoval tuto zprávu:

Zákon vydaný Národním výborem dne 28 října 1918. Samostatný stát československý vstoupil v život. Aby zachována byla souvislost dosavadního právního řádu se stavem novým, a aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu, Národní výbor jménem československého národa jako vykonavatel státní svrchovanosti nařizuje:

1.) Státní formu československého státu určí Národní shromáždění ve srozumění s československou národní radou v Paříži. Než se tak stane, vykonává svrchovanost Národní výbor jako orgán jednomyslné vůle národa.

- 2.) Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají v platnosti.
 - 3.) Veškeré úřady samosprávné státní a župní, ústavy státní, zemské, obecní jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají dle platných zákonů a nařízení.
 - 4.) Zákon tento nabývá platnost dnešním dnem.
 - 5.) Předsednictvu Národního výboru se ukládá, aby zákon tento provedlo.
- Dáno v Praze 28. října 1918. Ant. Švehla v.r., Jiří Stříbrný v.r., Dr. Al. Rašín v.r., Dr. Vlado Šrobár v.r.

Vzhledem k tomu, že na městském úřadě již nikdo nebyl, uvolnil se poštovní úředník Jar. Kovařík, že telegram doručí osobně starostovi Matoušovi Havránkovi. Zatím již vrchní poštovní oficiál Otakar Štencl se staral o další rozšíření do všech dosažitelných stanic na Moravě. Inspektor Josef Jakubec si opatřil několik jeho oklepů, aby tuto zprávu sdělil ve všech přerovských vinárnách, kavárnách a restauracích. Asi kolem 23. hodiny dospěl do akciového pivovaru a tam potají odevzdal oběžník Lad. Elmerovi. Všude byla velká radost. Celé město se zdobilo trikolórami. Ještě v noci z budovy okresního hejtmanství zmizel dvojhlavý orl a byl nahrazen znakem českého lva. Hned ráno již studenti, kteří zrovna měli uhelné prázdniny, začali ničit vše, co připomínalo předcházející 300 letou porobu. Velká skupina studentů, vedená soudcem Jirkou si šla vyřídit účty s konfidentem Truplem, ale na zákrok Jirky se to obešlo bez násilí, pouze byl ze zámecké budovy sňat velký zemský znak. Při odstraňování znaků byl i v Přerově internovaný Angličan B.M. Woodhouse. Slavnostní proslov na Dolním náměstí pronesl jednatel Sokola Ladislav Elmer. V té době byla zveřejněna informace, že správou okresního hejtmanství byl pověřen Dr. Martilík a jeho zástupcem dr. Bočan. Byla urychleně svolána na radnici schůze a předsedou Národního výboru pro okres přerovský byl zvolen lékárník Vítězslav Nečas, místopředsedou poslanec Jaroslav Marek, členy dr. Brož, Fr. Kabelík, Valouch a venkov rolník ze Staré Vsi Kužela. Po oslavách začal Národní výbor intenzivně pracovat.